

ЛИТЕРАТУРА И ДОКУМЕНТ² (О прози Јована Шевића)

Проза Јована Шевића (Велика Жуљевица, Нови Град, БиХ, 1928), професора југословенских књижевности по струци, настајала је на подлози проживљеног, од пионира – борца у вријеме козарачке голготе 1942. године до живота у опсједнутом Сарајеву 1992. године и избјеглиштва, односно доласка у Београд, гдје је ове године преминуо (2021). Између двају датума тога дугог живота било је школовање (дипломирао историју југословенских књижевности на универзитету у Скопљу), рад у школи, установама културе и у партијским форумима Босне и Херцеговине за вријеме СФРЈ.

Слика 1. Јован Шевић (1928–2021).

Прву књигу приповиједака објавио је 1998. године (*Над Миљацком Звијезда Б*). Слиједиле су *Приче о љубави и мржњи* (2000), *Шта је прије било* (2002) и *Паштирево* (2010). Има нешто што тај невелик опус држи на окупу и потврђује стваралачки идентитет аутора.

¹ dusan.div@gmail.com

Аутор је професор емеритус на Универзитету у Београду. Бави се књижевном теоријом, историјом српске књижевности и текстологијом. – Напомена ур.

² Допуњена и измијењена верзија текста објављеног у *Српском књижевном листу* бр. 32, јун–септембар 2021, стр. 10.

То је, с једне стране, облик: уколико је фикционална проза, онда је то кратка прича, дијелом дискретна љубавна, или из ђачког, породичног и друштвеног живота. Чак и у књизи гдје је велик удио фикционалних прича (*Пастирево*), аутор на њеном крају прелази у документарну прозу, у кратким историјама крајишких бригада. Гледајући Шевићеве књиге као цјелину, у њима се најчешће иде ка још краћем облику него што је кратка прича, ка анегдоти, која живи од неочекиваних спојева ситуација, актера извјесне једноструке радње и хуморног, меланхоличног или (у мучним ратним околностима и емотивним стресовима) трагичног исхода.

Другу страну Шевићеве прозе опсједа новија историја српског народа (највише Крајишника с обје стране Уне), махом међунационалних односа у Босни и Херцеговини, посебно прилике у опсједнутом Сарајеву, до слика бјекства од неизвјесне будућности и угроженог живота. Наслов *Приче о љубави и мржњи* читаоца заводи на емотивно-афективно поље, а заправо се ради о распону између емотивног (љубав) и идеолошког, које се претворило у национално-партијско током распада Југославије (мржња).

Шевић се укључује у велик талас српске књижевности и српске књиге, настајао након распада Југославије, егзодуса Срба из Сарајева и из Хрватске. При томе, будући припадник генерације која је учествовала у НОБ, освјетљава прошлост и савременост у необичном амалгаму суочавања завађених свјетова, изнад којих лебди његова сугестија, зрак хуманих, непролазних вриједности.

Слика 2. Споменик на Козари.
Аутор илустрације Сандра Совиљ Никић.

Приповједач је на свом терену, код куће, у обликовању причања о Поткозарју. Патња, искушења у додиру живота и смрти, гдје као оазе долазе анегдотске ситуације, редовно обасјане зракама човјечности (*Једно слово вишка*), колико и противурјечностима у партизанским јединицама (*Није било баш тако*), гдје се стапа фелџонистичка тема и историјска стварност. Те једноставне приче, ликови који извиру из стварности, сведеност радње на нагле заокрете, све подсећа на партизанске приче Бранка Ћопића. Вриједност тих прича је, међутим, осим тог анегдотског ефекта, у документарности, у личном свједочењу. То се види по положају и идентитету приповједача (аутор је био учитељ у једном херцеговачком мјесту), свједока туђих причања и сопствених запажања. Поратна дешавања, сјећања на ратно вријеме и међунационалне злочине, портрети са карактеристичним биографским детаљима и уметнутим причама, дјелују као врло живо, аутентично, књижевно и документарно штиво.

Овакви документарно-књижевни текстови постали су чести у српској литератури, вјероватно и у књижевностима других народа бивше СФРЈ, савременика, свједока и учесника наше болне историје од доба зликовачке Независне државе Хрватске до новијих времена. У њима су живот, стварност, надјачали „измишљену прозу” (фикцију), постали су моћнији и литерарно изазовнији од онога што се обично сматра литературом. Јован Шевић као приповједач нема препознатљиво мјесто у савременој српској прози, али обогаћује једну врло продуктивну и веома важну струју те прозе новијег доба, а то је главна привилегија његових приповједачко-мемоарских збирки, свједочанство учесника историје друге половине 20. вијека, њеног освјетљавања из перспективе првих деценија 21. вијека. Књиге Јована Шевића су *мemento* ономе што је било и упозорење да је добро у људском животу у непрестаној борби са злом, са сујетном надом да нашу пролазност ублажава и одлаже прича.

